

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

הושענא רבה

(חלק בט)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלוקטי שיחות
שבוע חג הסוכות, יגיט תשרי, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

הושענא רבה

220

וכל זה הוא בזמן המקדש. אבל בזמן הזה, „אין נוטלין אותה (את הערבה) כל שבעת ימי החג זכר למקדש אלא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין אותה בזמן הזה“⁶. כלומר, בימי הסוכות שלפניו ענין ה"ערבה" אינו קיים כלל.

ב. וענין נוסף, שבו מתייחד הושענא רבה גם לאחר החורבן:

בסידור קביעות החדשים היו מדייקים שיום הושענא רבה לא יחול בשבת. כאשר ראו שיום ערבה עתיד לחול בשבת, היו מעברים את אחד החדשים כדי שהושענא רבה יחול ביום ראשון (אחר השבת). ולא יהיה צורך לבטל מצות ערבה⁷, וכדאיא בירושלמי⁸: „ר' סימון מפקד לאילין דמחשבין יהבון דעתכון דלא תעבדין לא תקיעתה בשבת ולא ערבתא בשבת ואין אדחקתון עבדון תקיעתה ולא תעבדון ערבתא“.

וגם בדורות שלאחריהם (משפסקו לקדש החדשים על-פי הראיה), כאשר קביעות החדשים היא על-פי החשבון,

(6) ל' הרמב"ם שם הכ"ב. ולהעיר שהרמב"ם כתב ע"ד נטילת ערבה בזמן הזה זכר למקדש בהמשך (אותה) ההלכה אודות נטילת ערבה (במקדש) בשבת. וראה ב"י ולבוש או"ח תרס"ד (ס"ב) הטעם שקבעו יום ז' לערבה, מפני שגם במקדש ה' יום זה יותר מיוחד לערבה, שהיו נוטלין אותה גם כשחל בשבת.

(7) סוכה מג, ב. וברש"י ותוס' שם ד"ה לא איקלע.

(8) סוכה פ"ד סה"א – הובא בתוס' שם (בשינוי קצת).

א. הושענא רבה נבדל משאר ימי הסוכות בכמה ענינים, ומהם:

(א) בכל ימי הסוכות היו מקיפין² את המזבח רק פעם אחת, ובהושענא רבה הקיפוהו שבע פעמים³.

(ב) בכל ימי החג היו זוקפין את הערבה בצדי המזבח⁴ רק כשיום זה חל באחד מששת ימי החול, אבל „חל יום שבת להיות בתוך החג אין זוקפין ערבה, אלא אם כן חל יום שביעי להיות בשבת זוקפין אותה בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה“⁵.

(1) בפרטיות ע"ד הושענא רבה ודיניו – ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"נ.

(2) אם ענין זה שייך למצות ערבה תלוי לכאורה בהשקו"ט והמחלוקת אם מקיפין בערבה או בלולב – סוכה מג, ב (וברמב"ם (שבהערה הבאה) שהוא בלולב). וראה בפרטיות בהנסמך באנציקלופדי' תלמודית שם ס"ב.

(3) משנה שם מה, א. רמב"ם הל' לולב פ"ז הכ"ג.

(4) ל' המשנה (סוכה מה, א „זוקפין אותן כו") והרמב"ם שם הכ"א (זוקפין אותן . . זוקפין ערבה). וראה סוכה מג, ב – מחלוקת אם ערבה בזקיפה או בנטילה, ובתוד"ה זוקפין (שם מה, א) דלמ"ד בנטילה – זוקפין אותן אח"כ.

(5) לשון הרמב"ם שם – ממשנה סוכה מב, ב; גמרא שם מג, ריש ע"ב. ובגמרא שם „כדי לפרסמה שהיא מן התורה“ – ראה פרש"י שם (ובריטב"א שם: לפי שהבייתוסים חולקין בדבר שאינה מפורשת בכתוב כו". ועיי"ש הלן בריטב"א ד"ה ופרקינן דלא איקלע). ובפיה"מ להרמב"ם סוכה פ"ד מ"ג „כדי לפרסמה וידעו שהיא חובה וכך אמרו כדי לפרסמה שהיא מן התורה“ וראה רבינו מנוח לרמב"ם שם הכ"א. ואכ"מ.

ג. כל עניני התורה מדויקים הם תכלית. ומובן, שזה גופא שרק לצורך קיום מצות ערבה מעברין את החודש, מורה על כך שיש במצוה זו ענין מיוחד שבו היא מתייחדת משאר המצוות.

ויובן בהקדם הביאור בגדר מצות ערבה בכלל, שהיתה מצוה בפני עצמה בבית המקדש (מלבד מצות ערבה שבלולב): „כיצד¹⁵ היתה מצותה, בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מורביות של ערבה וזוקפין אותן על צדדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח, ובעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה תוקעין ומריעין ותוקעין“.

והנה, ענין זה שהערבה היא מצוה בפני עצמה אפשר לפרש בשני אופנים:

(א) רק הפעולה היא ענין בפני עצמו, מנעשה מצוה בפני עצמו הנעשה בערבה. והיינו, שגדר ערבה זו הוא כגדר הערבה שבלולב, אלא שיש מצוה נוספת הנעשית בערבה¹⁶.

(ב) לא רק מעשה המצוה של הגברא (בבית המקדש) הוא ענין בפני עצמו, אלא זהו חפצא אחר של ערבה.

ומן הנפק"מ שבזה להלכה: לפי האופן הראשון נמצא, ששיעור הערבה שבמקדש צריך להיות כשיעור הערבה

יחוד זה בא לידי ביטוי בכך שלעולם אין הושענא רבה חל בשבת⁹ (ולכמה דעות בראשונים¹⁰ זהו טעם הכלל „לא אדיו ראש“, כי אם יחול ראש השנה ביום ראשון, יחול הושענא רבה בשבת), וזאת אע"פ שבנוגע לשופר ולולב „לא¹¹ חיישינו, אע"פ שיום ראשון דאורייתא“.

ועל כך הקשו התוס'¹²: איך אפשר לומר כן, „איום ערבה שהוא זכר למקדש בעלמא חיישינו ואהני דאורייתא לא חיישינו? ותירצו, „אין הכי נמי דהני דכתיבי בהדיא לא אתי לפקוקי בהו בשאר שנים אבל ערבה דרבנן אתי לפקוקי בה“ (ובלשון הפרישה¹³: „ומפני היראה שלא ישתכח מישראל מצוה זו שיהא קלה על האדם עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה“¹⁴).

(9) תוס' שם. ר"ן (ד"ה ופרכינן תו) וריטב"א (ד"ה ופרכינן דלא איקלע) שם. טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"א.

(10) הראב"ד בהשגותיו ה"ל קדה"ח פ"ו ה"ז. תשב"ץ ח"א סקל"ה בשם הרס"ג. וראה גם מג"א ומחצית השקל (בשם הרשב"א) שם. ועוד. וראה לקו"ש ח"ז ע' 52 הערה 28. אנציקלופדי תלמודית שם ס"ד.

(11) ל' התוס' שם.

(12) שם. וראה גם ריטב"א, ר"ן, ספר המכתם, ועוד – סוכה שם.

(13) לטור או"ח ר"ס תכת.

(14) ובקרבן העדה לירושלמי שם „ערבה דברי קבלה וצריכה חיזוק“. ולכאורה אין כוונתו דברי קבלה ככ"מ, דהרי המדובר לאחר זמן המקדש דהוי מנהג נביאים* (ולא הוי בגדר דברי קבלה). ולהעיר מספר הפרדס לרש"י (הוצאת העהרנרייך

ע' קעו). ראבי"ה (הל' לולב סתרצ"ט) דערבה הלמ"מ וצריכה חיזוק. וראה רבינו מנוח שנסמך לעיל סוף הערה 5.

(15) לשון הרמב"ם שם הכ"א – ממשנה סוכה מה, א.

(16) וצ"ע אם להדיעה שנלמד מ„ערכי נחל“ (ראה לקמן בפנים) הוי במנין המצות אלא שנכללה בהמצוה דד' מינים. וראה לח"מ הל' לולב שם הכ"ב. ואכ"מ.

(* ולהעיר מלשון הגמ' שם (נד, רע"ב), כאן בגבולין. ובתו"ט סוכה פ"ד מ"ג: דבגבולין אינה אלא מנהג נביאים אפילו בזמן הבית.

בערבה שבלולב" – דמשמע לכאורה מפשטות הלשון שאינו יוצא ידי חובתו גם אם יביא את הערבה בפני עצמה, כשאינה אגודה בלולב²², (ב) „שיעורה אפילו עלה אחד בבד אחד“²³, כנ"ל²⁴.

ועפ"ז נמצא שלשיטת הרמב"ם זהו יסוד מחלוקתם של אבא שאול ורבנן²⁵, דאבא שאול גמר ערבה שבמקדש מ„ערבי נחל כתיב שתיים אחת ללולב ואחת למקדש“, ורבנן „הלכתא גמירי לה“, הלכה למשה מסיני (כמו „עשר נטיעות . . וניסוך המים“):

223 אליבא דאבא שאול, כיון שמקור הציווי על מצות ערבה הוא מהכתוב „ערבי נחל“ המפורש בערבה שבלולב,

(22) ראה גמרא שם. ובמאירי שם לאחר שפי' (דברי הגמ') „ואפי' הגבי' את הלולב לשם לולב וחזר והגביהו לשם ערבה אינו כלום שצריכה היא להנטל בפני עצמה“ מוסיף, ואין צריך לומר שלא להסירה מן הלולב ליטול בפני עצמה שהרי מוקצית היא למצותה. וי"ל שאי"ז (רק) ענין צדדי, אלא שתלוי בהנ"ל, דאם הוי חפצא אחרת של ערבה אז י"ל שהוקצה למצותה דד' מינים ואין ליטלה מן הלולב, משא"כ אם הוי רק שינוי (מצוה בפ"ע) בפעולת הגברא. ועצ"ע. אבל ראה בכורי יעקב לשו"ע או"ח סתרס"ד סק"ח.

(23) ודלא כמ"ש שם ה"ח בשיעור הדס וערבה שבלולב שהוא שלשה עליו לחין והוא שיהי' בראש הבד.

(24) וראה פרש"י שם מד, ב ד"ה עלה אחד: וכי אמרינן לעיל ג' טפחים לגבי לולב כו' אבל ערבה שהיו מקיפין בה בפני עצמה כל דהו סגי. בר"ן שבהערה 18 מסיים „ומיהו מסתברא דשיעור ארכה כשיעור אורך ערבה שבלולב שלא מצינו שהקלו בה בזה“ (וכ"ה בשו"ע שם ס"ד. וברמ"א שם: וכל הפוסל בערבה שבלולב פוסל בערבה זו). אבל במנ"ח מצוה שכד דגם מדברי הרמב"ם נראה דס"ל דכל דהוא סגי כרש"י, מדסתם ולא פירש"י.

(25) שם מד, א.

שבלולב, כי החפצא של ערבה בשתי המצוות אחד הוא. אבל לפי האופן השני, שהחידוש בערבה שבמקדש הוא היותה חפצא אחר של ערבה, י"ל שיש חילוק ביניהן בשיעור הערבה.

ועפ"ז לכאורה י"ל שבכך תלויה המחלוקת בגמרא¹⁷ בנוגע לשיעור הערבה שבמקדש – אם צריך שיהיו בה שלשה בדי עליו לחין (על-דרך¹⁸ הערבה שבלולב¹⁹), או שדי אפילו בעלה אחד בבד אחד.

ויתירה מזו: פסק הרמב"ם²⁰, הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב ושיעורה אפילו עלה אחד בבד אחד.

ומשמע מדיוק לשון הרמב"ם („ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב, ואין אדם יוצא כו"ו²¹) שאין זו רק פעולה בפני עצמה ומעשה נוסף של הגברא, אלא זהו חפצא אחר של ערבה, ולפיכך (X) „אין אדם יוצא ידי חובתו

(17) שם מד, ב.

(18) ראה ר"ן שם מד, ב (ולהעיר מריטב"א שם ד"ה אמר ר' אמי. פרמ"ג (א"א) או"ח ס"ו תרסד סק"ח) דטעמא דר"נ דס"ל ג' בדי עליו לחין כו' ד, פעמים שאדם נוטל ערבה בפני עצמה לצאת בה ממצות ערבה שעם הלולב [ומשום דאיפלגו תנאי בערבות דאיכא מאן דאמר ערבה אחת ואיכא מ"ד שתי ערבות בעי ר"נ ג' בדין שיהא ניכר שלש מצות ערבה נוטל אותה ולא לשם מצות ערבה שבלולב] ור"ש פליג כו"ו.

(19) ראה שם לג, א (לענין הדס שבלולב). רמב"ם שם ה"ח „שלשה עליו לחין כשרים“ בנוגע (להדס) ערבה שבלולב.

(20) שם ה"כ – מסוכה שם מד, ב.

(21) דלכאורה הול"ל בקיצור „הלמ"מ שמביאין במקדש ערבה אחרת ואין אדם יוצא יד"ח בערבה שבלולב" וכיו"ב.

ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח . . ישראל . . שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים.

משטחיות לשון המדרש משמע, שהאתרוג דוקא מרמז על הסוג דישׂראל שיש בהם שני הענינים, תורה ומעשים טובים; משׂא״כ שאר הסוגים חסר בהם פרט אחד – תורה או קיום המצוות – או חסרים בהם שני הענינים.

ועל זה מפרש כ״ק מו״ח אדמו״ר – כדבריו שם – „דכל ישׂראל הם שווים בענין קיום התורה ומצוות“. היינו שכל ארבעת הסוגים מקיימים שני הענינים הנכללים ב„קיום התורה ומצוות“ – לימוד (ידיעת) התורה וקיום המצוות. וי״ל שפירוש זה מוכרח, שהרי סוג ה„לולב“ – לימוד התורה כדבעי – בודאי גם מקיים מצוות, כיון שלימוד מביא לידי מעשה²⁹; והעוסק במעשים טובים (מצוות) ודאי יש בידו ידיעת התורה, כדי לדעת איך לקיים את המצוות. ומזה מובן גם בנוגע לסוג ה„ערבה“, שגם בסוג זה בישראל ישנו קיום התורה ומצוות (בפועל).

אלא הפירוש (הפנימי) בדברי המדרש הוא, שתוכן החילוק הוא באופן ואיכות קיום התורה והמצוות על־ידם: „תורה“ מורה על מעלת השכל ו„מעשים טובים“ על מעלת המדות; וזה הוא החילוק שבין ארבעת הסוגים: האתרוג רומז לאלו מישראל שקיום התורה ומצוות שלהם יש בו הן מעלת השכל והן מעלת המדות; בלולב נרמזים אלו מישראל שיש בהם (בעיקר) מעלת השכל, ובהדס – (בעיקר) מעלת

הרי החפצא של הערבה שבמקדש הוא אותו החפצא של הערבה שבלולב, ולא השמיענו הכתוב אלא שישנה עוד מצוה (או על־כ־פנים פעולה) בפני עצמה בערבה.

אבל לרבנן דסבירא להו שערבה שבמקדש היא הלכה למשה מסיני²⁶, וענינה וחיובה אין להם קשר לכתוב „ערבי נחל“ שנאמר גבי ערבה שבלולב, יתכן (– צריך) לומר, שמצוה זו של ערבה גדר אחר לה, והוי סוג אחר של חפצא, כנ״ל.

ד. הביאור הפנימי בזה שמצות ערבה היא סוג חפצא בפני עצמו, ולא זה שבערבה שבלולב:

בנוגע לתוכן ענינה של הערבה, ביאר כ״ק מורי וחמי אדמו״ר²⁷: „ערבה הם אנשים פשוטים דקיום המצוות הוא רק באמונה פשוטה“. ויש לומר, שבה נתגלה עומק חדש בדברי המדרש הידועים²⁸, שארבעת המינים הם כנגד ארבעת הסוגים שבישראל: אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח . . ישראל . . שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים, כפות תמרים . . יש בו טעם ואין בו ריח . . ישראל . . שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים . . ישראל . . שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה . .

(26) ראה תוד״ה והביאו (שם מג, סע״ב) – דלאבא שאול בעי משלכם גבי ערבה שבמקדש כמו בלולב, ולרבנן דערבה הוי הלכה למשה מסיני „לא גמרי משלכם“.

ולהעיר מקרית ספר למב״ט שם ספ״ז: ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב מדאצטריך הל״מ.

(27) ד״ה י״ט של ר״ה תש״י ספ״א.

(28) ויק״ר פ״ל, יב.

(29) ראה בארוכה לקו״ש ח״ד ע׳ 1161 ואילך.

שינויי האויר של ארבע תקופות השנה, ויתירה מזו – הוא גדל מכולם.

תכונת האחדות שמצינו בכמה דברים בעולם – הגם שמצד טבע הישות של העולם היתה צריכה להיות בהם תכונת ההתחלקות והפירוד, בהיותם עניני עולם (מלשון העלם) – נובעת מזה שמאירה בהם הפשיטות שלמעלה, „אחדות הפשוטה“³⁶. והפשיטות שלמעלה פועלת יחוד והתכללות בכל אחד מארבעת המינים, עד שגם בגלוי אין ניכרת ומורגשת כל-כך הישות שלהם (שמצד טבע העולם), אלא (גם) הביטול שלהם, הפועל בהם את האחדות בגלוי³⁷.

אולם, גם בין ארבעת המינים גופא מצינו חילוק בתכונת האחדות שבהם: בשלשת המינים אתרוג לולב והדס, האחדות היא בכל אחד מהם בפני עצמו – בעליו של לולב זה או של בד הדס זה כשלעצמם („עליו כפותין“, „תלתא בחד קינא“). ועל-דבר זה באתרוג („הדר באילנו כו“) – אבל אין כאן התאחדות של לולב אחד עם חברו, וכן בהדס ואתרוג כו’.

משא”כ בערבה, ההתאחדות היא בזה שערבה אחת גדלה ב„אחווה“ ובאחדות עם שאר הערבות.

וכיון שהאחדות שבערבה היא באופן מקיף יותר מאשר בשאר שלשת המינים³⁸ [ואף באופן הפכי מטבע

המדות; והערבה רומזת לאנשים הפשוטים, המקיימים תורה ומצוות ללא מעלת השכל וללא מעלת המדות, אלא רק באמונה פשוטה.

ומזה גופא מובן, שגם בסוג הערבה יש מעלה³⁰ לגבי שאר שלשת המינים. וכידוע מאמר הבעש”ט³¹, שהפשיטות של אנשים פשוטים אחת היא עם פשיטות העצמות³².

ה. העילוי הנ”ל שבסוג דערבה שבישראל, שבהם דוקא בא לידי ביטוי ענין הפשיטות, משתקף גם בערבה כפשוטה:

ידוע³³ ביאור הטעם שמצות „ולקחתם לכם וגו“ היא דוקא בארבעה מינים אלו, כי בהם ניכרת ומורגשת תכונת האחדות:

הלולב „עליו כפותין“ (מאוגדים יחדיו, בהתאחדות); עלי ההדס הם „תלתא בחד קינא“; הערבות נקראות בשם „אחווה“³⁴ להיותן גדלין באחוה³⁵; והאתרוג „דר באילנו משנה לשנה“ – בו מתאחדים כל ארבעת

(30) ראה לקו”ת שה”ש (כו, ד): וכמו נו”ה נק’ בדי ערבות שאין בהם טעם כו’ אעפ”כ שרשן גבוה יותר כו’. וראה גם אוה”ת ויקרא (כרך ד) ע’ אקט ואילך.

(31) ראה לקו”ד ח”ג תצא, ריש ע”ב. ח”ד תקעה, ב ואילך.

(32) ראה גם לקו”ש חכ”ב ע’ 134 ואילך.
(33) סה”מ תקס”ח ע’ תמו. סידור שער הלולב רסד, ד ואילך. המשך וככה תרל”ז פפ”ז. שם פצ”ג ואילך.

(34) שבת כ, טע”א.

(35) כן הובא בסה”מ וסידור שם (ובכ”מ בדא”ח) – מפרש”י שבת שם. ובפרש”י שלפנינו ליתא.

(36) סה”מ וסידור שם.

(37) וראה גם לקו”ש ח”ט ע’ 358.

(38) בהמשך וככה שם פצ”ד שבאתרוג יש בו יתרון על הג’ מינים שבלולב שנמצא בו כח לאחד גם האוירין כו’ וגם גדל מכל האויר. אבל ענין זה אינו נראה בגלוי בגוף גידול האתרוג בכל

ועל־דרך שמצינו חילוק זה בישראל³⁹, דאע"פ שכל אחד ואחד מישראל יש בו „חלק אלקה ממעל ממש“⁴⁰, הקשור לפשיטות העצמות, מכל מקום, רואים אנו שאלו מישראל ה„עשירים“ בשכל ומדות, הנה מעלות גלויות אלו מעלימות על האמונה הפשוטה — הפשיטות והתמימות שמצד עצם הנשמה;

ודוקא האנשים הפשוטים, שאין להם מעלות גלויות (של שכל ומדות), בהם האמונה הפשוטה היא בגלוי, כיון שהפשיטות שלהם אחת היא עם פשיטות העצמות, כנ"ל.

ז. ועפ"ז מובן גם החידוש (והענין המיוחד) שבמצות הערבה שבמקדש על הערבה שבלולב:

הערבה שבלולב, אע"פ שמצד עצמה אין בה שום מעלות גלויות ולכן מעלת האחדות מורגשת בה ביתר שאת, „גדלים באחוווא“, מכל מקום, כיון שהיא מתחברת ומצטרפת אל שלשת המינים האחרים, עד שכולם נעשים למצוה אחת, הרי ענין הפשיטות שבה (הבא לידי גילוי על־ידי העדר המעלות דוקא, כנ"ל) אינו בטהרתו, כי על־ידי האיגוד והחיבור עם שאר המינים מתוספות מעלות גם בערבה.

משא"כ הערבה שבמקדש, מצותה וענינה בערבה בפני עצמה, שאין לה קשר וחיבור לשאר המינים והסוגים (שהם בעלי מעלה)⁴¹; זוהי מצוה שאין

העולם, שהוא בהתחלקות ופירוד בין דבר אחד למשנהו, הרי מובן טעם הדבר הוא מפני שמאירה בה בגלוי הפשיטות שלמעלה יותר מאשר בשאר שלשת המינים.

וזהו גם הטעם לכך שדוקא בערבה מצינו שהאחדות נרמזה בשמה — שנקראת אחוונא (משא"כ בשאר המינים).

ו. ויש לומר שטעם הדבר (שענין האחדות הוא בגלוי יותר בערבה) הוא מצד הענין הנ"ל גופא:

שאר הסוגים, לולב אתרוג והדס, הנה כיון שכל אחד מהם יש בו (מעלה, או) מעלות פרטיות דשכל ומדות — יש בו טעם (לולב), יש בו ריח (הדס), או יש בו שניהם (אתרוג) — הרי „מעלות“ גלויות אלו (דשכל ומדות) מעלימות על ה„פשיטות“ שמלמעלה הקיימת בהם, וממילא — על ענין האחדות שבהם (הנובע מהפשיטות דלמעלה המאירה בהם, כנ"ל), עד שיש מקום לטעות שהבחירה בהם היא (לא בגלל האחדות שבהם, אלא) בזכות מעלותיהם (טעם וריח).

משא"כ סוג הערבה, שאין בו מעלות גלויות (אין בו טעם ואין בו ריח), נמצא בו ענין האחדות בגלוי ובפשטות, עד כדי כך, שמלבד טעם האחדות אין שום סכרא שתהיה הערבה בין ארבעת המינים — כי פשיטות העצמות נמצאת בה בגלוי, בטבעה ואפילו בשמה.

39) ראה ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרפ"ה (בסה"מ קונטרסים ח"ג) ובסה"מ אידיש. ד"ה אני ישנה (בסה"מ אידיש ובסה"מ תש"ט). ועוד.

40) תניא רפ"ב.

41) ויש לקשר זה עם שיעור היומי (ג"פ ליום)

זמן, שצריך לידע ולראות שהוא דר באילנו משנה לשנה, וגם גדל מהם. משא"כ בערבה שנראה בפשטות ובגלוי לכא"א בעצם גדילתן שגדלין באחווה.

בה שום העלם מצד מעלות כו', ופשיטות העצמות נמצאת בה בגלוי.

ואינה ענין המפורש (ואפילו אינה ענין הנלמד מפסוק) בתורה שבכתב –

ויש לומר שזהו טעם הדעות⁴² שהקפת המזבח שבע פעמים בהושענא רבה היא רק בלולב ומיניו ולא בערבה, שהיא מצוה בפני עצמה.

ומטעם זה הערבה „אין ניטלת אלא בפני עצמה, ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב“⁴³, וגם שיעורה אינו בדומה לשיעור הערבה דלולב, שהוא „שלשה עלין לחיין“⁴⁴, אלא הוא „אפילו עלה תפא בכד תפא“, וזה מורה אשר (אין זו אחדות המורכבת מפרטים, אלא) זוהי אחדות הפשוטה.

ח. עפ"ז מובן הטעם שהערבה שבמקדש היא הלכה למשה מסיני

על־דוד המבואר בלקוטי־תורה⁴⁵ בענין החילוק שבין ניסוך המים בשבעת ימי החג, שהוא הלכה⁴⁶ למשה מסיני⁴⁷, ובין ניסוך היין, „מפורש בתורה שבכתב בהדיא בכמה מקומות“⁴⁸, שניסוך המים שרשו במדרגה עליונה יותר מניסוך היין, ולכן אינו יכול לרדת ולהתלבש בכתב, כציוור אותיות בתורה שבכתב, כמבואר שם בארוכה.

227 ועל־דרך־זה היא מעלת הערבה שבמקדש ביחס לערבה שבלולב – שלא באה בציווי מפורש בתורה שבכתב, כי שרשה במדריגה הנעלית מכדי לרדת ולבוא לידי גילוי בתורה בכתב וציוור.

ובנפש האדם בחינה זו היא מדריגה נעלית ביותר בנשמה, המאוחדת עם הקב"ה – פשיטות הנפש, ולכן אין יהודי זקוק שיצווהו על כך בפירוש באופן של אותיות מפורשות בתורה שבכתב.

ט. ולפי הנ"ל מובן שענין הערבה בזמן הזה, ש„נוטלין אותה .. ביום

ברמב"ם להושענא רבה (תשמ"ה) – הל' פסולי המוקדשין פ"א יג – שבו מדובר (פ"א) ע"ד מנחות, שהוא קרבן דלי דלות (ולהעיר ממ"נ ח"ג פמ"ו), שדוגמתו הוא ענין הערבה, שאין בו טעם ואין בו ריח ולגבי שאר ג' המינים הרי היא בבחינת „דלי דלות“, וע"פ הנ"ל מובן שעיקר דלי דלות הוא בהערבה כשהיא בפ"ע ביום ערבה – שאפילו המעלה ד„שכן לאתרוג" אין לה, ודוקא מ„הושענא" זו, נעשה – הושענא רבה.

(42) בגמ' (סוכה מג, ב) וכן להלכה – רמב"ם הל' לולב שם הכ"ג. ועד"ו לענין הקפה בזה"ז – ראה רמ"א אור"ח שם ס"ז: ויותר טוב שלא ליטלה עם הלולב כלל*, ואף הנוטלה עם הלולב נ"ל שלאחר שהקיף יסיר הלולב מידו ויאחז הערבה שהם ההושענות שעושים לבד כו'.

(43) לשון הגמרא שם מד, ריש ע"ב. וראה לעיל לשון הרמב"ם.

(44) רמב"ם שם ה"ח.

(45) חגה"ס עט, ד ואילך. וראה גם סידור שער הסוכות רסח, א ואילך.

(46) „והוא הלכה למשה מסיני (סוכה לד, א. זבחים קי, ב*) שאינו מפורש בהדיא בתושב"כ רק דרבנן סמכוה אקראי" (לקו"ת שם בריש המאמר עט, ד).

(47) רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ה ה"ו – משיעור דימי חגה"ס (תשמ"ה).

(48) כ"ה בלקו"ת שם בריש המאמר.

(* ובמ"א שם סק"ח: והאר"י הזהיר מאד שלא לחברם וכן יש לנוהג. ראה פרע"ח שער הלולב פ"ו. שער הכוונות ענין סוכות דרוש ו' בסופו. ועוד.

בפנימיותם גם את הענינים הנעלים מכדי להיות נמשכים בכתב וציוור – והיינו, חכמתו ורצונו יתברך כפי שנתגלו בתורה ומצוותיה וכן במצוות מדברי סופרים – ולכן הם נוהגים כן מבלי כל הוראה וציווי באיזה אופן שהוא.

ועי' שישאל נוהגים כן וזה מנהג ישראל, הרי זה נעשה תורה – „מנהג ישראל (נעשה) תורה הוא“, כמבואר במקום אחר⁵⁷.

228

י"ד. ועפ"י יש לבאר את פנימיות הפירוש בכך שיום ערבה אינו חל בשבת⁵⁸:

57 ע"פ כהנ"ל מובנת השייכות דהושע"ר לשמע"צ (ושמח"ת) הושע"ר הוא ערב שמע"צ*, כי גם יום הערבה חביטת הערבה שבהושע"ר הוא מנהג, ובה דוקא מתבטא בחי' הפשיטות שלמעלה (יותר מערבה שבלולב), בדוגמת השמחה וההקפות שבשמע"צ דהוא דוקא מנהג, ובהשמחה דהקפות ורוקדים בס"ת מעוטף, כי השמחה היא לא מצד לימוד התורה כ"א מצד עצם ובחי' פשיטות שבתורה, ולכן שמחים בה כל ישראל בשווה, כמבואר בכ"מ (ראה ד"ה להבין ענין שמח"ת תש"י תש"י בתחלתם ובסופם. סה"מ תש"י ע' 72. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1166 ואילך. ובכ"מ).

58 ואולי י"ל שגם ערבה שבמקדש שהיא הלכה למשה מסיני, זה שזוקפין אותה בשבת כשחל יום השביעי להיות בשבת (בפנימיות הענינים עכ"פ) הוא למעלה יותר מזה ש"בזמן שביהמ"ק קיים ה' לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת" (רמב"ם שם הט"ז), כי בלולב זה שדוחה שבת הוא מצד מצותה, ובלשון הרמב"ם (שם הי"ג), „מצות לולב להנטל ביום ראשון של חג בלבד בכל מקום ובכל זמן ואפילו בשבת שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון“, והיינו

השביעי בלבד" ואינה אפילו בגדר הלכה למשה מסיני (בזמן הזה), אלא „מנהג נביאים“⁴⁹ בלבד [ובפרט לפי הפירוש בראשונים⁵⁰ שמנהג נביאים היינו (לא שהנהיגו את העם⁵¹, אלא) „מנהג⁵² שנהגו כן והעם רואים ועושים כמותם מאליהם“] –

הנה, זה גופא ראייה שבפנימיות הרי היא נעלית יותר גם ממצות הערבה שבמקדש, שהיא הלכה למשה מסיני. ועל-דרך המבואר בלקוטי-תורה שם⁵³ בענין „הקפות שבשמיני עצרת שלא נכתבו אפילו בתורה שבעל פה ואינו אלא מנהג“⁵⁴, שגדלה מעלתן יותר מניסוך המים שהוא (על-כל-פנים) הלכה למשה מסיני.

כ"י ענין מנהג ישראל, זה שישאל נוהגין כן, מורה שמקור הדבר הוא בשורש נשמות ישראל, שקדם לתורה⁵⁶, היינו שהוא למעלה מהתורה – דכיון שהפשיטות דישראל אחת היא עם פשיטות העצמות, הרי הם מרגישים

49 סוכה מד, א ואילך (וראה ר"ח שם). רמב"ם ה' לולב שם סוף הכ"ב.

50 מאירי סוכה שם. ספר המכתם בשם י"א. ריטב"א שם. ועוד.

51 פרש"י שם מד, א ד"ה מנהג.

52 ל' המאירי שם. ועד"ז בהשאר.

53 פ, סע"ג. סידור שם רטט, ב.

54 בסידור שם „והוא ענין המנהג נביאים בהקפות שאינו גם מד"ם אלא מנהג נביאים בלבד וד"ל“. ודוחק גדול לומר שמרמז בזה גם להקפות דהושע"ר, ובפרט שמנהג הנביאים הוא „חביטת הערבה“, כנוסח היהי רצון (שאומרים לאחרי חביטת הערבה), וכמפורש ברמב"ם שם. וצ"ע. ואכ"מ.

55 בהבא לקמן – ראה לקו"ש ח"ט ע' 385

ואילך. וש"נ.

56 ב"ר פ"א, ד.

(* להעיר מלבוש שם ס"ג „וכל המנהגין הללו (כולל חביטת ערבה בהושע"ר) הם משום שמחה“.

חיזוק לזה, „עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה“ –

י"ל שהטעם לזה בפנימיות הוא – מפני שהערכה שרשה במדריגה נעלית יותר, דהיינו, לפי שבערכה (שהיא מנהג נביאים) באה לידי ביטוי פשיטות העצמות בטהרתה, ולכן קיום מצות הערכה הוא באופן תמידי, בכל שנה, באופן שוה בלי שום שינוי;

וזהו ענין של חיזוק מצד עצמו, אשר נמשך ופועל אף בזמן שבעולם, שבית-דין מעברים החדשים כו' ומסדרים קביעות הלוחות לכל השנים באופן שלא יפגע בנטילת ערכה ביום ערכה.

(משיחת ליל הושענא רבה תשד"ז)

אע"פ שבפשטות ובחיצוניות, טעם הדבר ש„גם עכשיו אנו מחשבין דלא מקלע יום ערכה בשבת“⁵⁹ כדי שלא תתבטל נטילת הערכה הוא לפי שערבה קלה יותר וחיישינן ד„אתי לפקפוקי בה“, ולפיכך הוצרכו חכמים לעשות

שאי"ז דחיית שבת, כ"א שזהו זמנה. משא"כ בערכה שבמקדש ש„זוקפין אותה בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה“ (אף שמצ"ע לא הו"ל לנטול גם בשבת), ה"ז מדגיש תוקף ומעלת ענין ערכה שנוטלה גם בשבת [שלכן לא תקנו שידחה ביו"ט ראשון כי „לא מוכחא מילתא אמרי לולב הוא דקא דחי“ (סוכה מג, ב)]. אבל אעפ"כ אי"ז דומה לערכה בזה"ז שהיא מנהג נביאים, שהיא למעלה יותר, כדלקמן בפנים.

(59) ל' התוס' סוכה שם (מג, ב).

